

"Em ve de gust celebrar l'aniversari amb els que fa molts anys que vam passar per les meves aules i que recorden les anècdotes i les experiències dels anys joves".

Parla l'Institut vell de Girona

Antoni Puigverd

Un poeta anglès va dir que abril és el mes més cruel. I això és així perquè la primavera, estació de la promesa i la creixença és, sobretot, l'època de les decepcions. La tardor, en canvi, és un temps més amable. De declivi, certament, però de lúcida dolçor: a poc a poc cauen les fulles i en l'escenari ocre ja no creixen les roses de l'esperança, tan atractives com doloroses. La tardor és un temps ple d'amenitat que abriga, amb una llum groga i delicada, les coses belles que han passat. Amb 150 anys a l'esquena em temo que estic en la tardor de la meua vida. I en aquest sentit em ve de gust celebrar-ho amb els que fa molts anys que van passar per les meves aules i que recorden, il·luminats pels ocres de la nostàlgia, les anècdotes, les experiències i la coïssor dels anys joves.

La sang dels joves

Però per la meua sang passa encara, butllet com sempre, la sang dels joves que s'enfronten a la fascinant crueltat del seu abril. També ells són la meua vida. Sóc un adolescent, doncs, encara, a través d'ells, malgrat el pes dels anys i la nostàlgia. I no sé si celebrar, francament, aquesta meua quasi infinita joventut, perquè els temps que corren m'han deixat una mica perplex. I si bé reconec que dispo de més recursos que mai, també m'adono que ja no peso com pesava en aquesta ciutat que em costa reconèixer de tant que ha canviat. De fet, peso ben poc, siguem sincers. Vaig començar sol i amb molta prosopopeia i ara són tants instituts, i tant plens!, i el món, a més, s'ha eixamplat de tal manera que abans a les meves aules s'hi acostaven uns pocs escollits que acceptaven sense piular els valors, sovint gravats

Aquest text va ser llegit en el decurs de l'acte commemoratiu del 150 aniversari de l'Institut, celebrat al Teatre Municipal de Girona.

"Records il·luminats pels ocres de la nostàlgia".

sobre la carn, de la vella cultura i ara, en canvi, ja tothom estudia, i no m'acabo d'adaptar (ni jo ni els meus germans petits) a les ignotes exigències que el present em reclama.

La ciutat dels professors era grisa i ara és clara

Aquests dies de nostàlgia pública són agradables. Recupero un relleu que vaig perdre fa uns vint anys i fins els professors, que últimament es debaten entre l'esforç renovador i la desconfiança, troben gust a recuperar, ni que sigui per uns dies, un protagonisme social que han perdut quasi del tot.

Quan vaig néixer, la ciutat era, com més d'un poeta ha recordat, petita, humida, delicada i grisa. Fosca. Jo hi vaig introduir una mica de llum, en aquella ciutat encongida. També vaig participar, no vull pas enganyar-me, d'aquell encongiment. D'això n'ha parlat un dels meus alumnes més il·lustres, Josep Pla, sense gens de pietat, brillant i sarcàstic, tal com ell estilava. Però d'altres alumnes més benèvols, no pas menys intel·ligents, han recordat, i alguns d'ells ho recorden en el llibre que es publica d'aquests 150 anys, el meu protagonisme en les innovacions culturals, artístiques i tècniques de la ciutat. Amb el temps, sobretot els últims anys, Girona s'ha fet gran, bulliciosa i universitària. Clara. El meu paper en aquest context és força més modest que no era

i aquest fet se suma al desprestigi general de l'ensenyament secundari produït pels canvis sociològics a què m'he referit abans. Per això, justament, em sembla bo recuperar de manera una mica solemne el sentit històric del que he representat per Girona. La dimensió històrica ha d'ajudar a relativitzar el cansament present i el vertigen que assalta als professors d'avui quan veuen la seva tasca força més ben remunerada que abans, però molt menys valorada.

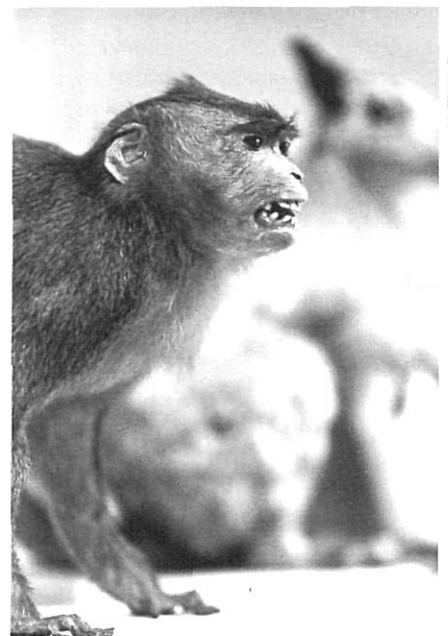
He estat incubadora i arbre

He estat la incubadora cultural de la ciutat. Durant aquest segle i mig de canvis tan enormes, he acollit les principals iniciatives de la ciència, la tècnica i les humanitats. Si ha estat poca o molta la feina que he fet, no em toca a mi de jutjar-la. Sóc exponent d'una ciutat que ha viscut, ja ho he dit, tancada i encongida. Però tinc motius d'orgull. Vaig salvar, amb l'ajut d'un professor integrista i polèmic, molts dels llibres que havien estat exoliats de les biblioteques dels convents després de la desamortització de Mendizábal, vaig mantenir-los com a cosa pròpia i en vaig obrir les pàgines no solament als alumnes sinó al públic general, fins que va ser possible crear una Biblioteca Pública a Girona. Aquesta tradició encara avui la practico: a l'edifici de les Pedreres també la meua biblioteca és biblioteca de barri.

Un dels primers experiments amb el telèfon a Girona van ser dirigits per un professor meu i les primeres paraules que van volar d'un lloc a un altre eren uns versos. Vaig contenir jardí botànic, centre d'observació meteorològica, càtedra d'agricultura, escola de mestres. Vaig ser, i potser sóc, encara, l'eix de l'ensenyament laic, alternatiu al religiós; també la primera porta gironina d'entrada de les noies a la cultura i, més endavant, de l'ensenyament mixt. I, encara, arbre, dels esqueixos del qual han sortit les desenes de centres de secundària que han crescut arreu de les nostres comarques. Molts professors dels anys setanta d'aquest segle, encapçalats per Santiago Sobrequés, van subvenir les necessitats docents de l'embrió de l'actual Universitat de Girona que és, per tant, també una mica filla meua i que, segurament, ara reproduceix, posat al dia, el paper de protagonista de la vida cultural a les nostres comarques que jo vaig exercir durant força més d'un segle.

El fred i la dolçor (noms i gestos)

Sóc un centre oficial i, per tant, esclau de les arbitrietats del poder i al llarg dels anys n'he vistes de tots colors, principalment durant les èpoques d'intolerància o tirania. Però ara no em ve de gust recordar coses tristes. No puc negar que tinc ganes de destil·lar una mica d'acidesa: hem passat fred,

molt fred, en aquests llargs anys. Fred físic i gironí: aquell fred humit que infecta el moll de l'os. Però també molt fred espiritual, signe dels temps que m'ha tocat de viure, durant els quals l'escalfor de la intel·ligència no ha estat sempre ben alimentada. Com aquell dia en què el claustre va decidir no comprar l'edició del «Tirant lo Blanc», preciosa, que havien editat a Sant Feliu de Guíxols. Hem passat moltes dificultats. L'ensenyament sempre ha estat la parenta pobra i útil dels governs i ara (ja em sap greu Conseller, però ho he de dir encara que valoro i agraeixo l'amabilitat de la vostra companyia), ara que no passem fred, resulta que hem de renovar de cap a peus tot el que fèiem amb una excessiva precarietat de mitjans. Els mals fets costen d'esbandir.

En fi, deixem-ho córrer, per més llimona autocrítica que hi posi, trobo que el balanç d'aquests 150 anys és prou dolç. I em plau recordar, sobretot, alumnes i professors que em van fer la vida amena, distreta o agradable. Del Pla que he citat al malaguanyat Josep Pallach, de l'alcalde Nadal al Francesc Cambó que ara s'ha tornat a posar de moda; de Valentí Fiol al matemàtic Lluís Santaló, dels germans Carreras Artau a Emili Grahit; de Joaquim Pla i Cargol a Lluís Pericot, de Miquel de Palol a Santiago Sobrequés i a Jaume Vicens Vives, sobretot, que, com que el porto al damunt, jo no l'enyoro tant

com l'enyoraria el país si sabés quin polític, a part d'historiador imprescindible, la seva mort prematura ens va fer perdre. No segueixo, me'n deixaria tants! I és que, de fet, el que em ve de gust es bussejar en silenci per la meua memòria buscant els gestos de felicitat dels primers amors trobats entre les aules o dels terrors previs als exàmens; les angúnies de les classes preparades a contratemps pels substituïts; les vergonyes del primer dia de classe. És com si els veiés encara: rostres, gestos, somnis, esforços, tedis, jocs, crits d'alegria o d'histèria: vida en ebullició. Els veig en la foscor de les aules del vell convent dels caputxins i en la fràgil arquitectura de l'edifici de les Pedreres; en la llum dels becs de gas a l'aula de dibuix; entre els preparatius de la primera manifestació antifranquista de 1970; amb la son reprimida de les classes de les primeres hores de la tarda, o mirant les dones que no solament Josep Pla va veure com es pentinaven durant les infinites classes de filosofia escolàstica.

El cercle màgic de la pèrdua i el retorn

És la memòria espessa, condensada, dels alumnes i dels professors anònims que han passat per les meves aules el que aquesta nostra celebració rescata: vides que han passat, que passen, que passaran. Vides que deixen un pòsit que sembla invisible però que vosaltres, com jo, guardeu i que recolliran els alumnes d'ara quan deixin de ser-ho i el

pas del temps els cedeixi les claus de la nostàlgia. El pòsit de la memòria és l'humus, és la terra adobada per la mort, que fa créixer les flors del sentit de la vida. El temps de molts homes i dones, de milers d'adolescents ha passat a través meu i no ha passat en va, per més que sembli inútil, ja només pols, pàgines mortes, fulles caigudes que esperen el baf glaçat, sense ànima, de l'hivern. No tenia raó, el poeta andalús, i professor d'aquesta casa, Rafael Ballesteros, quan escrivia «Todo lo que pasó ya ha sido muerto/por todo al mismo tiempo: nada queda:/ni el humo en el cañón...». Per bella que sigui la metàfora, no tenia raó. El seu record, no ja el fum, sinó el foc del seu canó torna a Girona després de quasi trenta anys. Ell escrivia aquests versos l'any 1968, «gerundeando» en la grisor administrativa d'una ciutat que estava a punt de deixar de ser levítica i tancada. Va deixar una marca el seu mestratge en molts alumnes que es van interessar, simultàniament, per la poesia i pels problemes socials. Després han passat moltes coses però aquesta marca no s'ha perdut. Potser es transforma només: humus per a nous poetes i nous ideòlegs que creixeran gràcies a uns altres professors que es perdran, també, i seran recuperats per uns altres. La festa d'aquests 150 resumeix el cercle màgic de la marca, de la pèrdua, del record i del retorn.

Antoni Puigverd és escriptor i va ser alumne del COU experimental 1970-71.

